

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น คณะผู้วิจัยขอสรุปผล อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้อาศัยอยู่จำนวนเท่ากันทุกจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นเพศชายและนับถือศาสนาอิสลาม มีอายุ 46-55 ปีมากที่สุด รองลงมา มีอายุ 36-45 ปี 26-35 ปี ต่ำกว่า 26 ปี และ 56 ปีขึ้นไป และมีสถานภาพสมรสแล้วมากที่สุด รองลงมา เป็นโสดและม้าย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมา ต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด รองลงมา มีอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง รับราชการ ค้าขาย และช่าง มีรายได้ต่ำกว่า 10,001 บาทมากที่สุด รองลงมา มีรายได้ 10,001-15,000 บาท 15,001-20,000 บาท และ 20,001 บาทขึ้นไป และ ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางสังคมมากที่สุด รองลงมา เป็นกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วย/กำนัน/สารวัตรกำนัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่การรับรู้ข่าวความไม่สงบทางโทรทัศน์ ทางวิทยุ ทางหนังสือพิมพ์ และโดยการพบปะพูดคุย

1.2 ทัศนคติของประชาชนต่อสาเหตุความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ปราบปรามอย่างรุนแรงมากที่สุด รองลงมาคือเจ้าหน้าที่รัฐเลือกปฏิบัติ ถูกกดขี่ข่มเหง และเจ้าหน้าที่จับกุมผู้บริสุทธิ์

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากความหวาดระแวง กล่าวคือ การไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ของรัฐมากที่สุด รองลงมาคือวัฒนธรรมถูกผสมกลมกลืน นำภาษาไทยทดแทนภาษามลายูถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐรังเกียจมุสลิม และศาสนาอิสลามถูกทำลาย

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม กล่าวคือ การไม่จริงจังต่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษามากที่สุด รองลงมาคือเหยียดหยามมุสลิมว่าไม่ใช่คนไทย ไม่ยอมรับวัฒนธรรมพื้นที่ และกีดกันไม่ให้แต่งกายตามหลักศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากการโฆษณาชวนเชื่อ กล่าวคือ มีการเชิญชวนโดยการปลุกกระดมให้ต่อสู้เพื่อศาสนามากที่สุด รองลงมาคือเจ้าหน้าที่รัฐทำร้ายมุสลิม พื้นที่นี้เคยเป็นของมุสลิม และเจ้าหน้าที่รัฐที่กดขี่เหยียดหยามมุสลิม

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมือง กล่าวคือ การสร้างสถานการณ์หวังผลการเมืองมากที่สุด รองลงมาคือไม่พอใจนโยบายรัฐ นักการเมืองอยู่เบื้องหลังและสนับสนุน และให้มุสลิมปกครองมุสลิม

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากการได้รับการยอมรับและยกย่องเชิดชู กล่าวคือ ได้รับการยอมรับและยกย่องเชิดชูว่าการต่อสู้ในหนทางศาสนาจะเข้าสวรรค์มากที่สุด รองลงมาคือ การเป็นแนวร่วมเป็นวีรบุรุษกอบกู้เชื้อชาติ ต่างประเทศให้เงินทุนสนับสนุน และต่างประเทศสนับสนุนการฝึกอาวุธ

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากผู้ที่ขัดแย้งส่วนตัวมากที่สุด รองลงมาคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โจรก่อการร้าย ผู้เสียผลประโยชน์ โจรธรรมดา กลุ่มแบ่งแยกดินแดน ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ และผู้ค้าอาวุธสงคราม

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบมีเจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนเกี่ยวข้อง กล่าวคือ เจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนเกี่ยวข้องโดยการรับคำสั่งมากที่สุด รองลงมาคือ ขัดผลประโยชน์ สร้างสถานการณ์ ของบประมาณ ใ้ร้ายป้ายสี ความขัดแย้งส่วนตัว ก่อวิน รับจ้าง และขู่สาว

1.3 การเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนต่อสาเหตุความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1) ทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคมและ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์มีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ประชาชนที่แตกต่างทางด้านอาชีพ การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

2) สาเหตุความไม่สงบมาจากความหวาดระแวง

ประชาชนที่แตกต่างทางด้านศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากความหวาดระแวงที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากความหวาดระแวงที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) สาเหตุความไม่สงบมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ประชาชนที่แตกต่างทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกัน

4) สาเหตุความไม่สงบมาจากการโฆษณาชวนเชื่อของผู้ประสงค์ร้าย

ประชาชนที่แตกต่างทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากการโฆษณาชวนเชื่อที่ไม่แตกต่างกัน

5) สาเหตุความไม่สงบมาจากความขัดแย้งทางการเมือง

ประชาชนที่แตกต่างทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากความขัดแย้งทางการเมืองที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่ดำรงตำแหน่งทางสังคมต่างกันมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากความขัดแย้งทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

6) สาเหตุความไม่สงบมาจากการได้รับการยอมรับและยกย่องเชิดชู

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากการได้รับการยกย่องเชิดชูที่ไม่แตกต่างกัน

7) สาเหตุความไม่สงบมาจากการกระทำของบุคคลกลุ่มใด

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านศาสนา อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากการบุคคลกลุ่มใดที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ อาชีพ และการรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์มีทัศนคติต่อสาเหตุของความไม่สงบมาจากการบุคคลกลุ่มใดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

1.4 ทัศนคติของประชาชนต่อสถานการณ์ความไม่สงบสามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประชาชนมีทัศนคติต่อโรงเรียนถูกเผาเพราะเป็นแหล่งทำลายล้างประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ

ประชาชนทัศนคติต่อการวางระเบิดสะพานหรือทางรถไฟเป็นการได้ตอบรัฐที่ไม่ให้ความเป็นธรรมกับชาวไทยมุสลิมอยู่ในระดับเห็นด้วย

ประชาชนมีทัศนคติต่อการวางระเบิดสถานที่ราชการเป็นการตอบโต้รัฐที่ดูถูกกดขี่ข่มเหงชาวไทยมุสลิมอยู่ในระดับเห็นด้วย

ประชาชนมีทัศนคติต่อขบวนการโจรก่อการร้ายจะเรียกค่าคุ้มครองเฉพาะคนรวยต่างศาสนิกอยู่ในระดับไม่แน่ใจ

ประชาชนมีทัศนคติต่อประชาชนไม่สามารถทำงานวันศุกร์ได้เพราะจะถูกตัดหูอยู่ในระดับเห็นด้วย

ประชาชนมีทัศนคติต่อประชาชนต้องอพยพหนีออกนอกประเทศเพราะความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินอยู่ในระดับเห็นด้วย

ประชาชนมีทัศนคติต่อโรงเรียนต้องปิดบ่อยทำให้นักเรียนเรียนไม่เต็มที่เวลาเรียนไม่พออยู่ในระดับเห็นด้วย

ประชาชนมีทัศนคติต่อประชาชนไม่สามารถตัดยางตอนดึกได้เพราะไม่ปลอดภัยอยู่ในระดับเห็นด้วย

ประชาชนมีทัศนคติต่อผู้ที่ให้คำคุ้มครองแก่ใจก่อนการร้ายเพราะสามารถให้ความปลอดภัยมากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ในระดับเห็นด้วย

ประชาชนมีทัศนคติต่อครูถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ทำลายล้างวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมโดยการสอนภาษาไทย และบิดเบือนวัฒนธรรมที่ถูกต้องอยู่ในระดับไม่แน่ใจ

ประชาชนมีทัศนคติต่อทหารตำรวจถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ถูกข่มเหงรังแกชาวไทยมุสลิมอยู่ในระดับเห็นด้วย

ประชาชนมีทัศนคติต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ถูกฆ่าเพราะต้องการกดดันและทำทนายอำนาจรัฐอยู่ในระดับเห็นด้วย

1.5 การเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนต่อสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1) โรงเรียนถูกเผาเพราะเป็นแหล่งทำลายล้างประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อโรงเรียนถูกเผาเพราะเป็นแหล่งทำลายล้างประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ และศาสนา มีทัศนคติต่อโรงเรียนถูกเผาเพราะเป็นแหล่งทำลายล้างประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2) การวางระเบิดสะพานหรือทางรถไฟเป็นการได้ผลประโยชน์ให้แก่วัยในธรรมกับชาวไทยมุสลิม

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อการวางระเบิดสะพานหรือทางรถไฟเป็นการได้ผลประโยชน์ให้แก่วัยในธรรมกับชาวไทยมุสลิมที่ไม่แตกต่างกัน

3) การวางระเบียบสถานที่ราชการเป็นการตอบโต้รัฐที่ถููกกดขี่ข่มเหงชาวไทยมุสลิม

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อการวางระเบียบสถานที่ราชการเป็นการตอบโต้รัฐที่ถููกกดขี่ข่มเหงชาวไทยมุสลิมที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพมีทัศนคติต่อการวางระเบียบสถานที่ราชการเป็นการตอบโต้รัฐที่ถููกกดขี่ข่มเหงชาวไทยมุสลิมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวทางวิทยุต่างกันมีทัศนคติต่อการวางระเบียบสถานที่ราชการเป็นการตอบโต้รัฐที่ถููกกดขี่ข่มเหงชาวไทยมุสลิมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

4) ขบวนการโจรก่อการร้ายจะเรียกค่าคุ้มครองเฉพาะคนรวยต่างศาสนิก

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อขบวนการโจรก่อการร้ายจะเรียกค่าคุ้มครองเฉพาะคนรวยต่างศาสนิกที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านอายุและตำแหน่งทางสังคมมีทัศนคติต่อขบวนการโจรก่อการร้ายจะเรียกค่าคุ้มครองเฉพาะคนรวยต่างศาสนิกที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ต่างกันมีทัศนคติต่อขบวนการโจรก่อการร้ายจะเรียกค่าคุ้มครองเฉพาะคนรวยต่างศาสนิกที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5) ประชาชนไม่สามารถทำงานวันศุกร์ได้เพราะจะถูกตัดหู

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา อายุ อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ และการรับรู้ข่าวทางวิทยุมีทัศนคติต่อประชาชนไม่สามารถทำงานวันศุกร์ได้เพราะจะถูกตัดหูที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อประชาชนไม่สามารถทำงานวันศุกร์ได้เพราะจะถูกตัดหูที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ประชาชนที่แตกต่างกันทางการรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อประชาชนไม่สามารถทำงานวันศุกร์ได้เพราะจะถูกตัดหูที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6) ประชาชนต้องอพยพหนีออกนอกประเทศเพราะความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางวิทยุ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อประชาชนต้องอพยพหนีออกนอกประเทศเพราะความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ต่างกันมีทัศนคติต่อประชาชนต้องอพยพหนีออกนอกประเทศเพราะความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ต่างกันมีทัศนคติต่อประชาชนต้องอพยพหนีออกนอกประเทศเพราะความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

7) โรงเรียนต้องปิดบอยทำให้นักเรียนเรียนไม่เต็มทีเวลาเรียนไม่พอ

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อโรงเรียนต้องปิดบอยทำให้นักเรียนเรียนไม่เต็มทีเวลาเรียนไม่พอที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีทัศนคติต่อโรงเรียนต้องปิดบอยทำให้นักเรียนเรียนไม่เต็มทีเวลาเรียนไม่พอที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านอาชีพ และการรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์มีทัศนคติต่อโรงเรียนต้องปิดบอยทำให้นักเรียนเรียนไม่เต็มทีเวลาเรียนไม่พอที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

8) ประชาชนไม่สามารถคัดขยาดอนตึกได้เพราะไม่ปลอดภัย

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อประชาชนไม่สามารถคัดขยาดอนตึกได้เพราะไม่ปลอดภัยที่ไม่แตกต่างกัน

9) ผู้ที่ให้คำคุ้มครองแก่ใจร่ำการร้ายเพราะสามารถให้ความปลอดภัยมากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะ

พูดคุยมีทัศนคติต่อผู้ที่ให้คำคุ้มครองแก่ใจก่อนการร้ายเพราะสามารถให้ความปลอดภัยมากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ต่างกันมีทัศนคติต่อผู้ที่ให้คำคุ้มครองแก่ใจก่อนการร้ายเพราะสามารถให้ความปลอดภัยมากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

10) ครูถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ทำลายล้างวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมโดยการสอนภาษาไทย และบิดเบือนวัฒนธรรมที่ถูกต้อง

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา อายุ และการรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์มีทัศนคติต่อครูถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ทำลายล้างวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมโดยการสอนภาษาไทย และบิดเบือนวัฒนธรรมที่ถูกต้องที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อครูถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ทำลายล้างวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมโดยการสอนภาษาไทย และบิดเบือนวัฒนธรรมที่ถูกต้องที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวทางวิทยุต่างกันมีทัศนคติต่อครูถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ทำลายล้างวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมโดยการสอนภาษาไทย และบิดเบือนวัฒนธรรมที่ถูกต้องที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านอาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมี่ทัศนคติต่อครูถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ทำลายล้างวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมโดยการสอนภาษาไทย และบิดเบือนวัฒนธรรมที่ถูกต้องที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

11) ทหารตำรวจถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ดูถูกข่มเหงรังแกชาวไทยมุสลิม

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งทางสังคม การรับรู้ข่าวทางโทรทัศน์ และการรับรู้ข่าวทางวิทยุมีทัศนคติต่อทหารตำรวจถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ดูถูกข่มเหงรังแกชาวไทยมุสลิมที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ต่างกันมีทัศนคติต่อทหารตำรวจถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ดูถูกข่มเหงรังแกชาวไทยมุสลิมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ประชาชนที่มีการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยต่างกันมีทัศนคติต่อทหารตำรวจถูกฆ่าตายเพราะเป็นผู้ดูถูกข่มเหงรังแกชาวไทยมุสลิมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

12) ประชาชนผู้บริสุทธิ์ถูกฆ่าเพราะต้องการกดดันและทำลายอำนาจรัฐ

ประชาชนที่แตกต่างกันทางด้านเพศ ศาสนา อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ การรับรู้ ข่าวทางโทรทัศน์ การรับรู้ข่าวทางวิทยุ การรับรู้ข่าวทางหนังสือพิมพ์ และการรับรู้ข่าวโดยการพบปะพูดคุยมีทัศนคติต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ถูกฆ่าเพราะต้องการกดดันและทำลายอำนาจรัฐที่ไม่แตกต่างกัน

ประชาชนที่มีตำแหน่งทางสังคมต่างกันมีทัศนคติต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ถูกฆ่าเพราะต้องการกดดันและทำลายอำนาจรัฐที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.6 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 1) รัฐต้องจัดการกับข้าราชการในพื้นที่ที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรมและมีอคติกับประชาชน
- 2) รัฐต้องควบคุม ดูแล ติดตาม และลงโทษข้าราชการที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
- 3) เปิดโอกาสให้คนในพื้นที่เข้ามาเป็นข้าราชการให้มากที่สุด
- 4) รัฐไม่ควรส่งข้าราชการที่ทำผิดวินัยจากที่อื่นมาทำงาน
- 5) รัฐไม่ควรใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา
- 6) เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกหมู่บ้านเข้าศึกษาในโรงเรียนพลตำรวจ และให้ประชาชนทุกตำบลหรือทุกอำเภอเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
- 7) รัฐต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานในพื้นที่ที่เหมือนกับ ศอบต.
- 8) รัฐต้องให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงและหลากหลายสาขาอาชีพ
- 9) รัฐต้องปฏิบัติงานอย่างมีเหตุผลและมีหลักฐานที่ชัดเจนไม่ใช่แค่สงสัยก็จับกุม
- 10) รัฐต้องมีแนวความคิดที่ดีต่อสถาบันการศึกษาปอเนาะและโต๊ะครู
- 11) รัฐควรมองดูข้าราชการในพื้นที่ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือไม่
- 12) รัฐควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักวิชาการ นักการเมือง และคณะกรรมการอิสระชุดต่าง ๆ และพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา
- 13) ต้องกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาของนโยบายของชาติไม่ใช่แนวนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดทั้งสามจังหวัด
- 14) รัฐต้องยอมรับถึงปัญหาความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะในทางปฏิบัติแล้วรัฐยังมีความลำเอียงทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม
- 15) รัฐต้องปราบปรามผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ให้จริงจังและให้สิ้นซาก

- 16) รัฐต้องทำความเข้าใจหลักการอิสลามและนำหลักการอิสลามมาเป็นแนวทางหลักในการแก้ไขปัญหา
- 17) รัฐควรให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตปกครอง
- 18) รัฐต้องประนีประนอมและเจรจาอยู่กับกลุ่มต่าง ๆ

2. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

2.1 ข้อมูลส่วนตัว

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้อาศัยอยู่ในจังหวัดยะลามากที่สุด รองลงมาอยู่ในจังหวัดปัตตานี และนราธิวาส ส่วนใหญ่เป็นเพศชายและนับถือศาสนาอิสลาม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีอายุ 36-45 ปีมากที่สุด รองลงมามีอายุ 26-35 ปี 46-55 ปี ต่ำกว่า 26 ปี และ 56 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมาจบการศึกษาระดับอนุปริญญา สูงกว่าปริญญาตรี มัธยมศึกษา และประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด รองลงมามีอาชีพรับราชการ รับจ้าง/ลูกจ้าง ค้าขาย และช่าง และไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางสังคมมากที่สุด รองลงมาดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วย และกำนันหรือสารวัตรกำนัน

2.2 สาเหตุความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 1) พื้นที่ที่เคยเป็นของชาวมลายูมาก่อน
- 2) การใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาของรัฐ
- 3) เจ้าหน้าที่ขาดความยุติธรรมในการปฏิบัติงาน
- 4) การประเมินสถานการณ์อย่างผิดพลาดของรัฐ
- 5) ความแตกต่างทางด้านภาษา
- 6) การไม่เข้าใจหลักคำสอนศาสนาอิสลามที่แท้จริง
- 7) การใช้นโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและความหวาดระแวงของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 8) เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนยังขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน
- 9) การขัดผลประโยชน์
- 10) กลุ่มวัยรุ่นที่ไม่มีงานทำต้องการค่าจ้าง

2.3 แนวทางการแก้ไขปัญหาคือความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 1) ยึดหลักกระแสพระราชดำริของในหลวง
- 2) ให้ประชาชนเชื่อมั่นเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ
- 3) ต้องยกเลิกระบบทหารนำการเมือง กฎอัยการศึก และ พรก. ภาวะฉุกเฉิน
- 4) ให้จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตปกครองพิเศษ
- 5) ต้องสร้างความปลอดภัยและยุติความรุนแรง
- 6) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 7) คัดเลือกข้าราชการในพื้นที่และมีคุณธรรมจริยธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น คณะผู้วิจัยขออภิปรายผลดังนี้

1. ทัศนคติของประชาชนต่อสาเหตุของความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติว่าความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุหลากหลายสาเหตุด้วยกัน กล่าวคือ เหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐใช้นโยบายการปราบปรามอย่างรุนแรง เจ้าหน้าที่รัฐมักจะเลือกปฏิบัติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่นับถือศาสนาพุทธจะปฏิบัติกับประชาชนชาวไทยพุทธดีกว่าชาวไทยมุสลิม ประชาชนถูกเจ้าหน้าที่รัฐกดขี่ข่มเหง และเจ้าหน้าที่รัฐจับกุมผู้บริสุทธิ์ ฯลฯ เหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากความหวาดระแวง ได้แก่ การไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ของรัฐ วัฒนธรรมถูกผสมกลมกลืน นำภาษาไทยทดแทนภาษามลายูถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐรังเกียจมุสลิม และศาสนาอิสลามถูกทำลาย ฯลฯ เหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ได้แก่ การไม่จริงจังต่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษา การเหยียดหยามมุสลิมว่าไม่ใช่คนไทย การไม่ยอมรับวัฒนธรรมพื้นที่ และการกีดกันไม่ให้ชาวไทยมุสลิมแต่งกายตามหลักศาสนา ฯลฯ เหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากการโฆษณา

ชวนเชื่อ ได้แก่ การเชิญชวนโดยการปลุกกระตมให้ต่อสู้เพื่อศาสนา เชิญชวนว่าเจ้าหน้าที่รัฐชอบทำร้ายมุสลิม พื้นที่ที่เคยเป็นของมุสลิม และเจ้าหน้าที่รัฐที่กดขี่เหยียดหยามมุสลิม ฯลฯ เหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ได้แก่ การสร้างสถานการณ์หวังผลการเมือง การไม่พอใจนโยบายรัฐ นักการเมืองอยู่เบื้องหลังและสนับสนุน และให้มุสลิมปกครองมุสลิม ฯลฯ เหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากการได้รับการยอมรับและยกย่องเชิดชู ได้แก่ การได้รับการยอมรับและยกย่องเชิดชูว่าการต่อสู้ในหนทางศาสนาจะเข้าสวรรค์ การเป็นแนวร่วมเป็นวีรบุรุษกอบกู้เชื้อชาติ และต่างประเทศโดยเฉพาะในตะวันออกกลางให้เงินทุนสนับสนุนและสนับสนุนการฝึกอาวุธ ฯลฯ เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นฝีมือการกระทำของผู้ที่ขัดแย้งส่วนตัว ผู้ที่เกี่ยวข้องยาเสพติด ใจรักก่อการร้าย ผู้เสียผลประโยชน์ ใจกรรมดา กลุ่มแบ่งแยกดินแดน ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ และผู้ค้าอาวุธสงคราม ฯลฯ และเหตุการณ์ความไม่สงบเจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนเกี่ยวข้องโดยการรับคำสั่ง สร้างสถานการณ์ ของบประมาณ ใ้รายจ่ายสี่ ความขัดแย้งส่วนตัว ก่อกวน รับจ้าง และขู่สาว ฯลฯ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่างให้ทัศคติว่าเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุมาจากแนวคิดดั้งเดิมของชาวไทยมุสลิมที่คิดว่าพื้นที่นี้เคยเป็นของชาวมลายูมาก่อน โดยกลุ่มที่ประสงค์ร้าย กลุ่มก่อการร้าย และกลุ่มก่อกวนต่าง ๆ มักจะนำประวัติศาสตร์มาเป็นข้ออ้างกับประชาชนที่หลงผิดในสามจังหวัดชายแดนใต้ต้องหันมายุติดินแดนคืน มีการอ้างว่าศาสนาเป็นเครื่องแบ่งชาติ อาศัยประเด็นเรื่องเชื้อชาติ ภาษา และศาสนาเป็นเหตุผลในการชักจูงชาวไทยมุสลิมให้สนับสนุนอุดมการณ์ในการแบ่งแยกดินแดน เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุมาจากการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ขาดความยุติธรรมในการปฏิบัติงาน จนทำให้ประชาชนมีความเครียดแค้นโกรธ และตั้งเจตนารมณ์ว่าจะต้องมีการแก้แค้นบุคคลที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจทหาร รวมทั้งข้าราชการต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวเรามักจะได้ยินข่าวเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย การประทุษร้าย และลอบฆ่าทหาร ตำรวจ ครู และเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ นอกจากนี้ญาติพี่น้องของผู้สูญเสียหันมาเข้าร่วมขบวนการก่อการร้ายมากขึ้น ไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ปิดบังข่าวความเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อการร้าย และที่สำคัญมีความหวาดกลัวเจ้าหน้าที่รัฐมากกว่ากลุ่มโจรก่อการร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลัวว่าจะถูกอุ้มฆ่า ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกยึดข้อหากลายเป็นแพะรับบาป เป็นต้น เจ้าหน้าที่รัฐมักจะดูถูกเหยียดหยามชาวไทยมุสลิมว่าเป็น "แขก" มิใช่คนไทย ทำให้ชาวไทยเกิดความเครียดแค้น เจ้าหน้าที่มักจะเลือกปฏิบัติ

ที่ไม่ดีกับชาวไทยมุสลิม เลือกว่ารักมากกว่าชัง และไม่เต็มใจบริการกับชาวไทยมุสลิม เช่น เมื่อมีมุสลิมเข้าไปขอใช้บริการกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ มักถูกเจ้าหน้าที่ให้คอยเป็นเวลานาน เมื่อมีชาวไทยพุทธมาขอใช้บริการซึ่งมาทีหลัง แต่กลับได้รับบริการก่อนชาวไทยมุสลิม (แซงคิว) เจ้าหน้าที่รัฐมักพูดไม่ดี พูดตลก และด่าว่ามุสลิม ซึ่งประเด็นเหล่านี้บรรดาขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.) มักยกมาเป็นประเด็นเร่งเร้าความรู้สึกของประชาชนและทำให้ผู้หลงผิดเป็นปฏิปักษ์กับราชการ โดยอาศัยการกระทำของข้าราชการเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชักจูงให้ประชาชนเอาใจออกห่างจากรัฐบาล เหตุการณ์ความไม่สงบมีสาเหตุมาจากการการขัดแย้งผลประโยชน์ โดยผู้มีอิทธิพล ผู้ค้าเสพติด ผู้ค้าของเถื่อน และกลุ่มที่ทำผิดกฎหมายไม่ชอบนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน ซึ่งเป็นนโยบายที่ทำให้กลุ่มดังกล่าวต้องสูญเสียรายได้ ไม่มีช่องทางในการดำเนินกิจการ และกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นที่ไม่มียานพาหนะต้องการค่าจ้าง ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มวัยรุ่นชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ไม่มีงานทำ ไม่ได้รับการศึกษา โดยบางส่วนติดยาเสพติด เมื่อมีบุคคลที่ต้องการจ้างให้ทำอะไรให้ค่าตอบแทนสูงก็มักไม่ปฏิเสธ และไม่คำนึงถึงความถูกต้องทั้งหลักการศาสนาและกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการรับจ้างทำลายป้ายบนทางหลวง เผาโรงเรียน ทำร้ายข้าราชการครู ทำร้ายข้าราชการทหารตำรวจ และทำร้ายประชาชนผู้บริสุทธิ์ และไม่คำนึงว่าผู้ที่จ้างนั้นเป็นใคร มีจุดประสงค์อะไร

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสาเหตุของความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุที่หลากหลาย และมีความซับซ้อน เพราะฉะนั้นการที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้นั้นจะต้องนำทุกสาเหตุทุกประเด็นมาศึกษา และต้องแก้ไขทุกสาเหตุ ไม่ใช่เลือกแก้ไขเพียงบางสาเหตุบางปัญหา สุดท้ายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็ไม่สามารถสงบลงได้

จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2544 : 24-27) ที่ได้รวบรวมแนวคิด ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของบุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับสาเหตุความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากมาย เช่น พล.ท.ณรงค์ เด่นอุดม อดีตแม่ทัพภาคที่ 4 กล่าวว่า เหตุการณ์ในสามชายแดนภาคใต้มีทั้งฝีมือของ ขจก. และโจรธรรมดา จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพบว่าเป็นการกระทำของกลุ่ม ขจก. เพียงประมาณร้อยละ 20 เท่านั้น ส่วนอีกร้อยละ 70-80 เป็นการกระทำของกลุ่มโจรธรรมดาที่หวังผลในการสร้างสถานการณ์ ชุกรกรโขก และสร้างอิทธิพลเพื่อให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวเท่านั้น พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรีกล่าวว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นการกระทำของ ขจก. เพราะส่วนใหญ่เป็นฝีมือของกลุ่มวัยรุ่นที่พยายามสร้างความเชื่อถือ

และความศรัทธา และปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งในเรื่องศาสนา แต่มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งในพื้นที่มากกว่า ดังนั้นไม่ควรเอาศาสนามาปะปนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นายประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ ประธานสมาพันธ์ครูจังหวัดยะลา กล่าวว่า เหตุการณ์ลอบสังหารครูหลายครั้งน่าจะเป็นฝีมือของ ขจก. เพื่อต่อรองกับการปล่อยพลพรรคจำนวน 26 คนที่ถูกจำคุก พล.ต.นิพัฒน์ ทัทมรงค์ อดีตผู้บัญชาการผสมพลเรือนตำรวจทหารหรือ พตท.ที่ 43 กล่าวว่า ปัญหาที่ผ่านมามักจะเชื่อมโยงกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ขณะที่ข้าราชการบางคนเองก็พยายามสร้างกลไกเป็นป้อมสกัดกั้นความคิดและความเข้าใจจึงทำให้หลายเรื่องที่เกิดขึ้นน้ำผึ้งหยดเดียว กลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างข้าราชการกับประชาชนไปทันที ในขณะที่คณะกรรมการอิสลามจังหวัดปัตตานีออกมาระบุว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเพราะการบ่มเพาะของสถานการณ์นานจนเกินไป และไม่ได้แก้ไขปัญหอย่างเบ็ดเสร็จ พร้อมมองว่าประเด็นหลักมาจากพื้นที่ดังกล่าวมีผลประโยชน์จากธุรกิจผิดกฎหมาย อาชญากรรมข้ามชาติ ยาเสพติด ซึ่งคาดว่าเป็นเม็ดเงินจำนวนมหาศาล นอกจากนี้ประเด็นจากกลไกของรัฐระดับท้องถิ่นที่ยังผูกติดกับอำนาจส่วนกลาง ทำให้คนดี คนเก่ง คนซื่อสัตย์ และไม่มีพรรคไม่มีพวก ไม่สามารถอยู่ในพื้นที่ได้ จนเปิดทางให้กลุ่มคนบางพวกในท้องถิ่นสามารถมุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตอบสนองกลไกจากส่วนกลาง ซึ่งเป็นช่องทางของการคอร์รัปชัน หาผลประโยชน์ในพื้นที่อย่างกว้างขวาง ขณะเดียวกันยังพบว่า ข้าราชการที่มาทำงานในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ไม่เปิดใจรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างจริงจัง ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาภูมิภาคนี้ ทั้งนี้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานียังระบุว่ายังมีเครือข่ายผลประโยชน์นอกกฎหมายที่มุ่งสวมรอยสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนกลไกของตนและอำนาจให้มากขึ้นและโยนความผิดให้กับ ขจก.

พล.อ.กิตติ รัตนฉายา อดีตแม่ทัพภาคที่ 4 กล่าวถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเป็นเพราะที่ผ่านมาภาครัฐไม่ยอมรับความจริงว่ายังมีกลุ่มขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.) หลงเหลืออยู่ ที่ผ่านมารัฐหลอกตัวเองและหลอกชาวบ้านว่ากลุ่มขบวนการโจรก่อการร้ายหมดไปแล้ว ซึ่งหวังผลในเชิงสังคมจิตวิทยามากกว่าการแก้ไขปัญหาตามความเป็นจริง และที่ผ่านมายังมีปัญหาความหวาดระแวงและไม่เชื่อใจซึ่งกันและกันจนก่อให้เกิดปัญหาความไม่สงบในที่สุด และนายพลากร สุวรรณรัฐ อดีตผู้อำนวยการศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) กล่าวว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นติดต่อกันมาหลายครั้งเป็นการกระทำที่ต้องการสร้างความวุ่นวายและต้องการสร้างสถานการณ์ เพื่อข่มขู่ประชาชน ข่มขู่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ให้เกิดความหวั่นไหว เกรงกลัวและยอมจ่ายค่าคุ้มครอง บางคนที่ไม่ยอมจ่ายก็ถูกข่มขู่ทำร้าย ทำลาย

ทรัพย์สิน และลอบทำร้าย คำว่าโจรก่อการร้ายมีหลายระดับบางคนก็แอบอ้างอุดมการณ์อยู่หรือจะมีลักษณะการกระทำเป็นโครงข่ายโยงใยหลายจังหวัดหรืออาจจะมีการบงการมาจากต่างประเทศ แต่คิดว่ากลุ่มเหล่านี้ไม่ได้มีอุดมการณ์อะไรมากมายเพียงแต่ต้องการสร้างความสำคัญให้กับกลุ่มของตัวเอง และได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ได้มาจากการรีดไถพี่น้องประชาชน ผู้บริสุทธิ์และนักธุรกิจในพื้นที่

ดังนั้นสรุปได้ว่าสาเหตุที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในช่วงนี้นั้นน่าจะเกิดจากการสร้างสถานการณ์ของกลุ่มโจรเหล่านี้จะพยายามทำเป็นช่วง ๆ บางคนบอกว่าทำไมชอบทำในช่วงรอยต่อของรัฐบาล มีบุคคลกลุ่มใดอยู่เบื้องหลังหรือไม่ มีนักการเมืองอยู่เบื้องหลังหรือไม่ ได้ยืนยันไปหลายครั้งแล้วว่า เชื่อว่านักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาตินั้นเป็นผู้ที่มีความหวังดีต่อชาติบ้านเมือง ไม่มีใครคิดที่จะเอาชาติบ้านเมืองมาเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจเครื่องมือในการสร้างผลงานให้กับการเมือง ไม่ว่าระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ยืนยันว่าไม่น่าจะมีแต่อาจจะมีลูกน้องตามระดับชั้นต่อ ๆ กันไปได้แอบทำโดยที่ลูกพี่ไม่รู้เรื่อง อันนี้เป็นเรื่องธรรมดา ยืนยันว่านักการเมืองไม่รู้เรื่อง ไม่เกี่ยวข้องด้วย เพราะการอาสาเข้ามาเป็นตัวแทนประชาชนก็จะมาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น พัฒนาประเทศชาติ ไม่ต้องการให้เกิดความเลวร้าย ให้เกิดสถานการณ์ที่ไม่ดีกับชาติบ้านเมืองอยู่แล้ว

นอกจากนี้ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของนักพรรณานุกรม (2521 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่าปัญหาหนึ่งที่สร้างความกังวลใจให้แก่รัฐบาลไทยเกือบทุกยุคทุกสมัยเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้คือการสร้างความเข้าใจปัญหาในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะต้องพิจารณาปัจจัยหลาย ๆ ด้านประกอบกันเริ่มตั้งแต่พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ จักรพันธ์ วงศ์บุญนาวาทย (2522 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่าปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่สำคัญที่สุดคือ ภาษา รองลงมาคือ ปัญหาด้านศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ปัญหาอันเกิดจากตัวข้าราชการเอง และปัญหาของขบวนการก่อการร้าย (ขจก.) เกกิงศักดิ์ พัฒโน (2527 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่าสภาพปัญหาของการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ประการหนึ่ง คือ การโยกย้ายข้าราชการที่ประพฤติดีมีขอมาปฏิบัติพื้นที่ นอกจากนั้นข้าราชการบางส่วนก็ขาดความรู้ลึกผูกพันรับผิดชอบต่อท้องถิ่น มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือมีทัศนคติต่อพื้นที่นี้ เป็นเพียงบันไดขั้นแรกในการปฏิบัติราชการหรือหัวใจมาแสวงหาผลประโยชน์เป็นหลัก อย่างไรก็ตามหลังจากมีการจัดตั้ง ศอ.บต.แล้วมีเรื่องบ่งชี้ว่าข้าราชการได้รับการยอมรับว่าพฤติกรรมดีขึ้นมากทั้งในทัศนะของบุคคลชั้นนำในท้องถิ่น ผู้นำศาสนา และการร้องเรียนของประชาชนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของข้าราชการได้ลดลง สมินรา

จิตตลดากร (2530 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่นิยมพูดและเขียนภาษาไทย มีปัญหาเกี่ยวกับการว่างงาน ฐานะเศรษฐกิจดีขึ้นเล็กน้อยแต่โดยส่วนรวมยังถือว่าค่อนข้างต่ำ ยังมีความหวาดระแวงในสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ไม่ไว้วางใจในตัวข้าราชการและไม่ยอมรับรูปแบบการพัฒนาที่รัฐบาลกำหนด เมื่อประชาชนมีปัญหาเกิดขึ้น มักจะมาปรึกษากับผู้นำท้องถิ่นมากกว่าข้าราชการ กิตติ รัตนฉายา (2533) ศึกษาพบว่าปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมมีลักษณะทางลบมากกว่าทางบวก ซึ่งเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน และความหวาดระแวงสงสัยซึ่งกัน ชยากรณ์ ศรีสาคร (2534) ศึกษาพบว่าทัศนคติของประชาชนต่อข้าราชการยังคงเป็นเชิงลบ ปัญหาอื่นคือการขัดขวางจากผู้สูญเสียผลประโยชน์ในพื้นที่และปัญหาขัดแย้งของหน่วยงานที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ ปิยนาด บุนนาค (2534) ศึกษาพบว่ารัฐบาลบางสมัยกระทำการบีบบังคับชาวไทยมุสลิมโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรม จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อรัฐบาลไทยในหมู่ชาวไทยมุสลิม เป็นโอกาสให้บุคคลบางกลุ่มถือเป็นข้ออ้างเข้าแทรกแซง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหา เป็นผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศ รัฐบาลมีนโยบายในการปกครองชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษตามกฎหมายหลังทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา ปัญหาที่เกิดขึ้นมิได้อยู่ที่นโยบายของรัฐบาล แต่อยู่ที่ข้าราชการของรัฐผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่มากกว่ารัฐบาลจึงควรจัดให้มีการประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เถกิงศักดิ์ พัฒโน (2536 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า สภาพปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันล้วนเป็นปัญหาเกี่ยวกับมนุษย์เป็นสำคัญ ทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคผู้นำศาสนา เช่น ปัญหาความหวาดระแวงระหว่างข้าราชการกับประชาชน ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (โดยเฉพาะครู) การแสวงหาผลประโยชน์ เป็นต้น จุมพฏ พงษ์สุวรรณ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่าการก่อการร้ายในประเทศไทยเกิดจากปัจจัยภายในประเทศ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยเสริม กล่าวคือ ปัจจัยภายในประเทศนั้นเกิดจากสาเหตุความเชื่อดั้งเดิมในอดีตของชาวไทยมุสลิมว่าตนเองเป็นชนกลุ่มน้อยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้เป็นคนไทย เกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวไทยพุทธ จึงต้องแบ่งแยกดินแดนออกไปเป็นอิสระ เกิดจากความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวไทยมุสลิม หรือระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง และขยายไปสู่ความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ท้ายที่สุดประเด็นความขัดแย้งขยายบานปลายเป็นประเด็นทางการเมือง มีการนำเหตุการณ์การก่อการร้าย อาชญากรรมในรูปแบบความรุนแรงต่าง ๆ ไปเป็นเครื่องมือต่อสู้ในทางการเมือง เพื่อช่วงชิงฐานเสียงมวลชน หรือกลั่นแกล้งกันเองระหว่างนักการเมืองฝ่ายค้านและรัฐบาล เป็นต้น

ปัจจัยภายนอกนั้นเกิดจากการกำหนดนโยบายระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สถานการณ์การก่อการร้ายสากล และการได้รับการสนับสนุนจากรัฐก่อการร้ายในส่วนปัจจัยเสริม ได้แก่ สภาพของประชาชนในประเทศขณะนั้นที่ไม่พอใจต่อสถานะทางสังคมเศรษฐกิจและการเมือง รัฐบาลไร้เสถียรภาพ ละทิ้งประชาชน จึงเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้บุคคลที่ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ ทำการชักนำ ถ่ายทอดความคิดที่ผิด ๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ วชิระ อัลภาชน์ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่าการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดจากสาเหตุด้านต่าง ๆ คือ 1) นักการเมืองในพื้นที่ที่สูญเสียผลประโยชน์มักนำไปสู่การเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุด 2) ปัญหาการสร้างเงื่อนไขจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นประเด็นที่สำคัญที่กลุ่มโจรก่อการร้ายนำไปกล่าวอ้างเรียกร้องในการก่อความไม่สงบเรียบร้อย เป็นสาเหตุรองลงมา 3) ปัญหาคนด้อยโอกาสทางสังคมและคุณภาพการศึกษายังเป็นสาเหตุสำคัญในการเกิดการก่อความไม่สงบเรียบร้อย 4) ประวัติศาสตร์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โมตรี สะมะแอ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่าสถานการณ์ความไม่สงบหรือการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเกิดจากตัวแปรสำคัญคือ การมีขบวนการแบ่งแยกดินแดนเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดขบวนการแบ่งแยกดินแดนคือ อิทธิพลแห่งประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเสริมที่ทำให้เกิดสถานการณ์การก่อการร้าย คือ ปัญหาการศึกษาของประชาชน ปัญหาด้านเศรษฐกิจและความยากจน และกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งใช้สถานการณ์การก่อการร้ายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งก็ได้ผลตามที่คาดหมาย สถานการณ์การก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยจะหมดไปก็ต่อเมื่อไม่มีขบวนการแบ่งแยกดินแดนหรือที่รัฐบาลเรียกว่าโจรก่อการร้ายในปัจจุบัน หลงเหลืออยู่เลย เพราะจะทำให้ไม่มีผู้ใดนำมาอ้างและใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์จากสถานการณ์การก่อการร้ายได้อีกต่อไป และดาวูด ขา (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า ผู้นำศาสนามีความคิดเห็นว่าปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ แนวทางการบริหารจัดการของรัฐ และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่มีความสอดคล้องเหมาะสม และขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเอกลักษณ์พื้นฐานของประชาชนในพื้นที่

2. ทักษะคติของประชาชนต่อแนวทางแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หลากหลายแนวทางและผู้วิจัยคิดว่าเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลที่นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายต่อไปในอนาคต ซึ่งแนวทางแก้ไขปัญหาคความไม่สงบมีดังนี้คือ

รัฐต้องดำเนินการจัดการกับข้าราชการในพื้นที่ที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรม ไม่เข้าใจประชาชนในพื้นที่ และมีอคติกับประชาชนในพื้นที่ออกจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างรีบด่วน ต้องมีการควบคุม ดูแล ติดตาม และลงโทษข้าราชการที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการกดขี่ข่มเหงประชาชน คุกคาม คุกคามประชาชน มีการเลือกปฏิบัติ ต้องคัดเลือกข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถ มีจิตใจบริสุทธิ์ดีงาม และเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีมาปฏิบัติหน้าที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ใช่ส่งข้าราชการที่ทำผิดวินัยจากที่อื่นมาทำงาน เพราะผู้ที่มีปัญหาจากที่อื่นย่อมมาสร้างปัญหา รัฐต้องทำโครงการพิเศษเกี่ยวกับการบรรจุข้าราชการตำรวจในพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกหมู่บ้านเข้าศึกษาในโรงเรียนพลตำรวจ และให้ประชาชนทุกตำบลหรือทุกอำเภอเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เมื่อจบมาแล้วให้บรรจุในพื้นที่บ้านเกิดของแต่ละคน โดยรัฐต้องทำทุกปีงบประมาณและให้ทุนการศึกษา รัฐต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานในพื้นที่ที่เหมือนกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงาน รับเรื่องร้องทุกข์ และให้ความช่วยเหลือประชาชน และอื่น ๆ รัฐต้องเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ทุกศาสนาเข้ามาเป็นข้าราชการให้มากที่สุด เพราะมีความเข้าใจวัฒนธรรมและคนในพื้นที่มากกว่า และรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ที่จะทำงานเป็นปลัดตำบล ปลัดอำเภอ นายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประชาชนในพื้นที่

รัฐไม่ควรใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เพราะจะทำให้ปัญหายิ่งลุกลามกันไปใหญ่ ควรใช้ความรอบคอบ ความประนีประนอม และความนุ่มนวล และที่สำคัญควรเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้นำศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทุกครั้ง รัฐต้องปฏิบัติงานอย่างมีเหตุผลและมีหลักฐานที่ชัดเจน ไม่ใช่แค่สงสัยก็มีการจับกุมทันที ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องติดคุกหลาย ๆ ปี จึงจะรู้ความจริงว่าจับผิดคน ทำให้เสียชื่อเสียง เกียรติยศ และทำให้ครอบครัวเดือดร้อน และหลังจากที่ศาลตัดสินแล้วว่าไม่มีความผิด รัฐควรต้องชดเชยแก่เขาในทุก ๆ ด้านให้คุ้มค่า เช่น ชีวิต การเป็นอยู่ของคนในครอบครัว ชื่อเสียงเกียรติยศ การสูญเสียอิสรภาพ เป็นต้น รัฐต้องเอาใจใส่ปัญหาเยาวชนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา โดยรัฐต้องให้ทุนการศึกษา

แก่เยาวชนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงและหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น แพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ทหาร ตำรวจ นักปกครอง เป็นต้น เมื่อจบมาแล้วจะได้มาพัฒนาพื้นที่บ้านเกิด รัฐต้องส่งเสริมการมีอาชีพและการมีงานทำแก่ประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีรายได้และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น การอบรมเกี่ยวกับอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ การอุดหนุนวัสดุอุปกรณ์ การสนับสนุนเงินทุน และจัดหาตลาด เป็นต้น รัฐต้องมีแนวความคิดที่ดีต่อสถาบันการศึกษาปอเนาะ และผู้นำศาสนาหรือโต๊ะครู และอย่าไปเหมาสถาบันการศึกษาปอเนาะทุกแห่งเป็นสถานฝึกอบรมการก่อการร้าย และผู้นำศาสนาหรือโต๊ะครูเป็นกลุ่มก่อการร้าย รัฐควรมองดูคนรอบตัวว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างข้าราชการในพื้นที่ รัฐต้องมีความสามัคคีในการทำงาน ทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วม และหยุดการทำงานที่ขัดแย้งกัน และหยุดวิพากษ์วิจารณ์เชิงลบที่ก่อให้เกิดปัญหามานานหลายปี รัฐควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักวิชาการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค นักการเมือง และคณะกรรมการอิสระชุดต่าง ๆ และพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา

รัฐต้องศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เกิดขึ้น ต้องมีการสืบสวนสอบสวนให้แน่ชัดก่อน อย่าด่วนสรุปว่าเป็นฝีมือของโจรหัวร้าย โจรธรรมดา เรื่องส่วนตัว หรือเป็นฝีมือของกลุ่มแบ่งแยกดินแดน เพราะบางเหตุการณ์มีสาเหตุที่ต่างกัน รัฐจะต้องความเข้าใจอันดีและความเชื่อมั่นแก่ประชาชน เพราะประชาชนมีความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนมีความหวาดกลัวเจ้าหน้าที่รัฐมากกว่าโจรก่อการร้าย ต้องกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหามองนโยบายของชาติไม่ใช่แนวนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดทั้งสามจังหวัด รัฐต้องยอมรับถึงปัญหาความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะในทางปฏิบัติแล้วรัฐยังมีความลำเอียงทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม นโยบายเกี่ยวกับการอบรมภาษาและให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมในพื้นที่แก่ข้าราชการที่มาปฏิบัติงานไม่เพียงพอและไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ซึ่งรัฐต้องมีกระบวนการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานมากกว่าที่เป็นจริงในปัจจุบัน

รัฐต้องปราบปรามผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ผู้ค้ายาเสพติด ผู้ค้าของเถื่อน และกลุ่มที่ทำผิดกฎหมายอื่น ๆ ให้จริงจังและให้สิ้นซาก เพราะเป็นกลุ่มหนึ่งที่อยู่เบื้องหลังของเหตุการณ์ไม่สงบ รัฐต้องทำความเข้าใจหลักการอิสลามและนำหลักการอิสลามมาเป็นแนวทางหลักในการแก้ไขปัญหา ยึดหลักความยุติธรรมในการบริหารงานในทุกระดับ และจัดสรรงบประมาณอย่างเปิดเผย โปร่งใส และถึงมือประชาชนในระดับรากหญ้าอย่างแท้จริง รัฐควรให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตปกครองพิเศษ คล้ายกับเมืองพัฒนา หรือกรุงเทพมหานคร และที่สำคัญสามารถนำกฎหมายอิสลามมาบังคับใช้ได้เต็มที่ และรัฐต้องประนีประนอมและเข้าเจรจากับกลุ่มต่าง ๆ

ซึ่งผลการวิจัยเชิงปริมาณดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาพบว่าประชาชนได้ให้แนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่ารัฐและหน่วยงานในพื้นที่ต้องยึดหลักกระแสพระราชดำริของในหลวงที่ว่า "เข้าใจ เข้าใจ และพัฒนา" มาใช้อย่างจริงจังเพื่อจะทำให้สถานการณ์ยุติลง โดยเร็วที่สุด" เป็นหลักยึดในการแก้ไขปัญหา โดยส่งเสริมให้ทุกฝ่ายร่วมมือกัน และใช้ความจริงใจในการแก้ปัญหา รัฐต้องมีการรู้ข้อมูลภาคใต้ที่เป็นจริงที่สุดจึงจะสามารถแก้ปัญหาภาคใต้ได้ รัฐควรมีแนวทางในการแก้ปัญหการศึกษา การว่างงานและความยากจนของประชาชน แก้ปัญหาภาคประชาชนให้ทั่วถึงโดยไม่แบ่งชนชั้นกัน พิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหอำนาจข้าราชการ ข้าราชการมักใช้อำนาจที่อยู่ในมือ กดขี่ประชาชน รวมทั้งมีการตรวจสอบการบริหารงบประมาณหน่วยงาน อบต. องค์การบริหารส่วนตำบล ให้มีความชัดเจนมากกว่านี้ รัฐบาลควรยกเลิกการใช้พระราชกำหนด (พ.ร.ก. อุกเขิน) ที่ไม่เคยสร้างความยุติธรรมให้กับกลุ่มประชาชน ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนมากกว่าความสงบ รัฐบาลควรยึดแนวทางในการแก้ปัญหาจากคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ดีกว่าที่จะยกเลิกโดยเปล่าประโยชน์ รัฐบาลจะต้องประกาศนโยบายออกมาให้ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ และรัฐไม่ควรใช้ความรุนแรงมาเป็นตัวแก้ปัญหา โดยอยากให้ทางรัฐบาลนำระบบเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มาใช้เพราะ คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นเป็นกลุ่มคนที่หลากหลายทางวัฒนธรรม และอยากให้มีการพัฒนาเรื่องการศึกษา ซึ่งระบบการศึกษาของคนในพื้นที่นั้นมี 2 อย่างคือโรงเรียนสายสามัญและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา โดยอยากให้ทางรัฐบาลชุดใหม่ได้ลงมาดูว่ามีการเรียนการสอนอย่างไร โดยที่รัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของศึกษามากเป็นพิเศษ เพราะการศึกษาเป็นพื้นฐานและสามารถพัฒนาคน โดยการศึกษาเปรียบเสมือนแสงไฟที่ส่องทางนำให้กับคน และถ้าเรามีการศึกษามากขึ้นการที่จะถูกชักจูงไปในทางที่ผิดนั้นคงเป็นไปได้ไม่ได้

ประชาชนในสามจังหวัดภาคใต้เห็นด้วยกับแนวความคิดของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ที่เสนอให้ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตปกครองพิเศษ เพราะการจัดรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดูแลและพัฒนาให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ต่าง ๆ ได้ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญสูงสุดมีจุดมุ่งหมาย คือ การเป็นมหานครเช่นเดียวกับกรุงเทพฯ ซึ่งอาจมีการเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เหมือนกับกรุงเทพมหานคร อยู่ขึ้นกับอนาคต ถ้ามีความเจริญและความพร้อมด้านต่าง ๆ เหมือนกรุงเทพฯ ก็อาจจะยกระดับเป็นมหานครขึ้นได้ ซึ่งปัจจุบันกรุงเทพฯ มีการปกครองไม่เหมือนจังหวัดอื่น ๆ

รัฐต้องคัดเลือกข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถ มีจิตใญ่บริสุทธิ์ดีงาม และเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีมาปฏิบัติหน้าที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ใช่ส่งข้าราชการที่ทำผิดวินัยจากที่อื่นมาทำงาน เพราะผู้ที่มีปัญหาจากที่อื่นย่อมมาสร้างปัญหา ต้องดำเนินการจัดการกับข้าราชการในพื้นที่ที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรม ไม่เข้าใจประชาชนในพื้นที่ และมีอคติกับประชาชนในพื้นที่ออกจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างรีบด่วน ต้องมีการควบคุม ดูแล ติดตาม และลงโทษข้าราชการที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการกดขี่ข่มเหงประชาชน คุกคาม คุกคามประชาชน มีการเลือกปฏิบัติ เป็นต้น และที่สำคัญควรเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ทุกศาสนาเข้ามาเป็นข้าราชการให้มากที่สุด เพราะมีความเข้าใจวัฒนธรรมและคนในพื้นที่มากกว่า

รัฐต้องทำโครงการพิเศษเกี่ยวกับการบรรจุข้าราชการตำรวจในพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกหมู่บ้านเข้าศึกษาในโรงเรียนพลตำรวจ และให้ประชาชนทุกตำบลหรือทุกอำเภอเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เมื่อจบมาแล้วให้บรรจุในพื้นที่บ้านเกิดของแต่ละคน โดยรัฐต้องทำทุกปีงบประมาณและให้ทุนการศึกษา มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ที่จะทำงานเป็นปลัดตำบล ปลัดอำเภอ นายอำเภอ และผู้ราชการจังหวัดเป็นประชาชนในพื้นที่

รัฐต้องปฏิบัติงานอย่างมีเหตุผลและมีหลักฐานที่ชัดเจน ไม่ใช่แค่สงสัยก็มีการจับกุมทันที ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องติดคุกหลาย ๆ ปี จึงจะรู้ความจริงว่าจับผิดคน ทำให้เสียชื่อเสียงเกียรติยศ และทำให้ครอบครัวเดือดร้อน และหลังจากที่ศาลตัดสินแล้วว่าไม่มีความผิด รัฐควรต้องชดเชยแก่เขาในทุก ๆ ด้านให้คุ้มค่า เช่น ชีวิตการเป็นอยู่ของคนในครอบครัว ชื่อเสียงเกียรติยศ การสูญเสียอิสรภาพ เป็นต้น

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐบาล ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2547 กล่าวคือ 1) มาตรการสร้างความปลอดภัยและยุติธรรมรุนแรง โดยได้มีการสั่งการและหน่วยปฏิบัติกำลังดำเนินการอยู่แล้ว ที่สำคัญได้แก่ การปฏิบัติงานด้านการสืบสวน สอบสวน การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและผู้ต้องสงสัย ซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด โปร่งใส และใช้วิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์เท่าที่ทำได้ ห้ามใช้วิธีการใด ๆ ที่ไม่ถูกต้องโดยเด็ดขาด การปฏิบัติกรของเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางต้องประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานในพื้นที่ โดยเฉพาะกองทัพบกภาคที่ 4 การปรับเปลี่ยนบุคลากรของรัฐ ที่สร้างปัญหาและเงื่อนไขในพื้นที่ การบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ ตามกฎอัยการศึกอย่างจำกัด และมีหลักเกณฑ์โปร่งใส โดยจัดตั้งกำลังประชาชนอาสาสมัครป้องกันตนเอง ศึกษาความชัดเจนในคดีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สาธารณชนให้ความสนใจและมอบให้กรมสอบสวนคดีพิเศษและกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพรับผิดชอบการ

สืบสวนคดีที่มีข้อครหาว่าไม่ได้รับความยุติธรรมจากพนักงานสอบสวนชุดปัจจุบัน การชดเชยค่าเสียหายแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่เสียชีวิตและบาดเจ็บจากเหตุการณ์ใช้ความรุนแรง และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด และแนวร่วมที่หลงผิดอย่างเพื่อนร่วมชาติ โดยมีมาตรการให้กลับมามีส่วนร่วมในสังคมอย่างสันติสุขด้วยการใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา 2) มาตรการด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้มีการปฏิบัติอยู่หลายเรื่อง ที่สำคัญได้แก่ การส่งเสริมทางสถาบันการศึกษา เช่น ปอเนาะ ดาดีกา ทั้งในด้านวิชาการ การพัฒนาอาชีพ และคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และหลักสูตรพื้นฐานของประเทศ และการส่งเสริมอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยการส่งเสริมการจัดการการศึกษาศาสนาที่สอดคล้องกับหลักศาสนาที่ถูกต้อง การพัฒนาศักยภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นศูนย์การศึกษาอิสลามระดับอุดมศึกษาในภูมิภาค และส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ในพื้นที่มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีและให้มีการอกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติราชการที่ดีเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3) มาตรการด้านการพัฒนา โดยเฉพาะการส่งเสริมการพัฒนาที่เป็นการเน้นศักยภาพและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา โดยให้มีกลไกอย่างเป็นรูปธรรม ด้านการรับฟังความเห็นจากประชาชน ตามแผนพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ และด้านความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการเร่งดำเนินการในเรื่องการส่งเสริมและอำนวยความสะดวก การไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้านของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้รัฐยังมีมาตรการที่จำเป็นต้องดำเนินการเพิ่มเติม คือ มาตรการที่ควรมีการสั่งการจากระดับนโยบาย คือ การเสริมสร้างสายสัมพันธ์อันเข้มแข็งระหว่างประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับคนในภาคอื่น ๆ ของประเทศ โดยการดำเนินการตามมาตรการนี้จะต้องครอบคลุมทั้งในมิติทางด้านการศึกษาศาสนา วัฒนธรรม และการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งให้มีความเข้าใจเพื่อนร่วมชาติและสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (จารุญ ก้องสิริวงศ์, 2548 : 38-39)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษมาตลอดทุกรัฐบาล รัฐได้กำหนดนโยบายและองค์กรในการแก้ไขปัญหาไว้เป็นการเฉพาะ ได้แก่ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 จวบจนปัจจุบันได้มีการทบทวน ปรับปรุงแก้ไขมาแล้วรวม 5 ฉบับ มีผลทำให้สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เดิมอยู่ในสภาพที่ไม่สงบ มีความหวาดระแวงระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งมีปัญหาคาณภาพชีวิตของประชาชน ได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่องใน

ปัจจุบันถือได้ว่าประสบผลสำเร็จในระดับที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ และเห็นว่าสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องมียุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่มั่นคงอย่างยั่งยืน สำหรับการแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงต่อไป ได้กำหนดวิสัยทัศน์และการนำเสนอนโยบายใหม่ด้วยการที่เน้นให้ทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นของกระบวนการกำหนดนโยบาย เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน และด้วยความเชื่อมั่นว่าจะเกิดความมั่นคงขึ้นในพื้นที่ ที่ทำให้การดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่มีความสงบสุข และเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่มั่นคงอย่างถาวร รวมทั้งสังคมไทยโดยรวมตระหนัก และเห็นคุณค่าของนโยบายเช่นเดียวกัน ดังที่วิชระ อัลภาชน์ (2546 : 46-47) กล่าวว่านโยบายช่วงต่อไปจึงมุ่งเน้นการพัฒนาคนในสังคม ให้เป็นศูนย์กลางของการแก้ไขปัญหาระดับปวง โดยสร้างและพัฒนาศักยภาพของคนทั้งภาครัฐและภาคประชาชนให้มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จะนำมาเป็นพลังสร้างสรรค์สังคมร่วมกันในการแก้ไขปัญหและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ในขณะที่เดียวกันก็จะพัฒนาสภาวะแวดล้อมในทุกด้าน ให้สอดคล้องกับการพัฒนาคนและสังคมดังกล่าว ให้รู้เท่าทันและพร้อมที่จะปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอกประเทศบนพื้นฐานเอกลักษณ์เฉพาะ ประการสำคัญจะพัฒนาและสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อรองรับและแก้ไขปัญหาระดับในเรื่องของคน สังคม และสภาวะแวดล้อมที่จะเกิดปัญหาได้ พร้อมทั้งจะปกป้องวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และพัฒนาไปในทิศทางร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างพลังสังคมแห่งการสร้างสรรค์ตามกรอบและกติกาใหม่ของสังคมในอนาคต รวมทั้งการเชื่อมโยงมิติทางวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมมุสลิมในการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนในทุกด้าน สุดท้ายมุ่งหวังว่าปัญหาต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเข้าสู่สภาวะปกติในนโยบายฉบับนี้ และนโยบายฉบับนี้จะบรรลุผลสำเร็จและยั่งยืนได้ จะอยู่ที่ความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อองค์กรภาครัฐ โดยภาครัฐจะต้องเป็นกลไกหลักในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างผู้ที่มีบรรลุมิติภาวะทางการเมือง และหากประชาชนเห็นความสำคัญและคุณค่าของนโยบายให้ความร่วมมืออย่างจริงจังต่อเนื่อง ปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเข้าสู่สภาวะปกติ ความเจริญก้าวหน้า และความอยู่รอดปลอดภัยของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็จะเข้าสู่สภาวะปกติภายใต้นโยบายฉบับนี้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาของสมาน รัสสิโยกฤษฎ์ (2510 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า การปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สำคัญคือการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยอื่น ๆ อันจะส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ

โดยส่วนรวม ประกิจ ประจันปัจจนึก (2516 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่ารัฐบาลควรต้องเร่งรัดพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกระดับให้ความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน มีการกำหนดแผนโครงการและดำเนินงานทุกด้านให้ประสานสอดคล้องกัน เพื่อให้เป็นการแก้ไขปัญหาการศึกษาอย่างถูกต้อง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง นันทวรรณ ภู่วาง (2521 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่าปัญหาชนกลุ่มน้อยเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง การเข้าใจตัวปัญหาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุด แม้ว่าไม่อาจแก้ไขปัญหาลำบากสำเร็จภายในเวลาอันรวดเร็ว แต่ถ้าใช้ความพยายาม ความอดทน ความเห็นอกเห็นใจ ความสม่ำเสมอ และนโยบายที่ต่อเนื่องก็เชื่อว่าจะได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า จักรพันธ์ วงศ์บุรณาวาทย (2524 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า การแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องปรับปรุงแก้ไขสิ่งเหล่านี้คือ 1) ปรับปรุงแก้ไขที่ข้าราชการให้เป็นบุคคลที่มีภาพพจน์ที่ดี 2) ปรับปรุงแก้ไขทางด้านโครงสร้างหลัก โดยเฉพาะถนนหนทาง เพื่อให้สามารถติดต่อคมนาคมได้สะดวกทั่วถึงและรวดเร็ว 3) ส่งเสริมให้มีการศึกษาอย่างทั่วถึงและแพร่หลายโดยเน้นให้เห็นความสำคัญของการศึกษาในหลักสูตรภาษาไทย 4) ปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจ โดยให้มีการประกันราคาสินค้า ตลอดจนหาทางกำจัดพ่อค้าคนกลางโดยการตั้งสหกรณ์ และส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเพิ่มระดับรายได้โดยวิธีการต่าง ๆ 5) ให้กรรมการอิสลามได้เข้ามามีบทบาทร่วมในโครงการต่าง ๆ ของทางราชการ และ 6) ปรับปรุงการบริหารในจังหวัดชายแดนภาคใต้เสียใหม่ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงาน เกิดเอกภาพในการปกครองบังคับบัญชาระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยราชการของทหาร ตำรวจ และพลเรือน เป็นต้น อาคม ใจแก้ว (2533 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้บรรลุความสำเร็จได้นั้นจะต้องให้ความสำคัญต่อปัจจัย 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านชุมชนที่เน้นความยึดมั่นในวัฒนธรรม ปัจจัยด้านนโยบาย และปัจจัยด้านข้าราชการระดับล่าง โดยเฉพาะข้าราชการระดับล่างเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้เชื่อมโยงนโยบาย ระดับนามธรรมสู่การปฏิบัติในพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม หากข้าราชการขาดความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานในพื้นที่แล้วถึงแม้มีนโยบายจะมีความชัดเจนสอดคล้องกับสภาพปัญหาและวัฒนธรรมของพื้นที่เพียงใดก็อาจจะทำให้นโยบายล้มเหลวได้ในที่สุด กิตติ รัตนฉายา (2533) ศึกษาพบว่า การแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนภาคใต้ของรัฐควรสร้างเอกภาพในแนวความคิดและในการปฏิบัติ รวมทั้งให้ความรู้ความเข้าใจนโยบายแก่องค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเลิกความหวาดระแวงซึ่งกันและกันระหว่างชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธ ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์ที่เป็นบวกระหว่างคนทั้งสองกลุ่มจึงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการที่จะแก้ไขคลี่คลายปัญหา

จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ถูกล่วงไปโดยเร็ว เถลิงศักดิ์ พัฒโน (2536 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า รัฐบาลต้องยอมรับในความพิเศษของพื้นที่ สร้างความเป็นธรรมจัดความเหลื่อมล้ำในการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์และผู้บังคับบัญชาส่วนกลางส่งคนไปลงโทษไปหาผลประโยชน์ทั้งในเรื่องเงินและ 2 ชั้นกรณีพิเศษ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นไปอย่างเหมาะสมและสามารถแก้ปัญหาได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

- 1) รัฐต้องจัดการกับข้าราชการในพื้นที่ที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรมและมีอคติกับประชาชน ต้องควบคุม ดูแล ติดตาม และลงโทษข้าราชการที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และไม่ควรส่ง ข้าราชการที่ทำผิดวินัยจากที่อื่นมาทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) เปิดโอกาสให้คนในพื้นที่เข้ามาเป็นข้าราชการให้มากที่สุด และต้องเปิดโอกาสให้ ประชาชนทุกหมู่บ้านเข้าศึกษาในโรงเรียนพลตำรวจ และให้ประชาชนทุกตำบลหรือทุกอำเภอเข้า ศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
- 3) รัฐไม่ควรใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ต้องปฏิบัติงานอย่างมีเหตุผลและมี หลักฐานที่ชัดเจนไม่ใช่แค่สงสัยก็จับกุม และต้องประนีประนอมและเข้าเจรจากับกลุ่มต่าง ๆ
- 4) รัฐต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานในพื้นที่ที่เหมือนกับ ศอบต.
- 5) รัฐต้องให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษา ที่มีชื่อเสียงและหลากหลายสาขาอาชีพ
- 6) รัฐต้องมีแนวความคิดที่ดีต่อสถาบันการศึกษาปอเนาะและโต๊ะครู ต้องยอมรับถึง ปัญหาความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะในทางปฏิบัติแล้วรัฐยังมีความ ลำเอียงทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม
- 7) รัฐควรรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักวิชาการ นักการเมือง และ คณะกรรมการอิสระชุดต่าง ๆ และพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา
- 8) ต้องกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาของนโยบายของชาติไม่ใช่แนวนโยบายของ ผู้ว่าราชการจังหวัดทั้งสามจังหวัด
- 9) รัฐต้องปราบปรามผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ให้จริงจังและให้สิ้นซาก
- 10) รัฐควรให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตปกครอง
- 11) รัฐต้องทำความเข้าใจหลักการอิสลามและนำหลักการอิสลามมาเป็นแนวทาง หลักในการแก้ไขปัญหา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1) รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยให้นำทุกปัญหาสาเหตุมาศึกษาเป็นกรอบในการแก้ไขปัญหามา ไม่ใช่เพียงบางปัญหานั้น

2) ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในพื้นที่เขตอื่น ๆ แล้วนำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบ เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการ รวมทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดแผนนโยบายแผนปฏิบัติงานของตำรวจต่อไป

3) ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่ก็ได้ แต่อาจมีการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างเฉพาะกลุ่มให้เจาะจง เช่น

- ศึกษาเฉพาะผู้นำศาสนา
- ศึกษาเฉพาะผู้นำท้องถิ่น
- ศึกษาเฉพาะข้าราชการ
- ศึกษาเฉพาะนักการเมืองท้องถิ่น

เป็นต้น

4) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น

- ทศนคติของประเทศเพื่อนบ้านต่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาประเทศมาเลเซีย
- การศึกษาสภาพและปัญหาในการปฏิบัติงานของข้าราชการในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- สาเหตุปัจจัยแนวทางการแก้ไขปัญหาข้าราชการถูกลอบทำร้ายร่างกาย
- ข้าราชการในอุดมคติของชาวไทยมุสลิม
- แนวทางการบริหารการปกครองที่มีประสิทธิภาพสำหรับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นต้น